

MALACOLOGICAL NEWS

IV. évf. 1. szám

BUDAPEST

2001

Megemlékezés a malakológia nagy magyar mártírjáról

Drimmer László

Abstract. Author remembers prof. Jenő Gestorben Ph.D., the great Hungarian malacologist. His career and his main scientific results are shortly reviewed.

A lexikonok röviden csak annyit közölnek prof. Dr. Gestorben Jenőről, hogy szakterülete az összehasonlító állattudomány volt. Ez a munkásságára nézve igaz, de korántsem a teljes igazság. Ő ugyanis – ahogy mondani szokás – élt-halt a malakológia tudományáért. Teljes tudományos publikációi több kötetet töltenének meg, ezért itt csak néhány jellemző eredményre térhetek ki.

Vegyük mindjárt példának összehasonlító kutatásainak néhány megállapítását. E téren azt tapasztalta, hogy a lovak és a zebrák mennyire hasonlítanak egymásra. Ugyanezt tapasztalta a kutyák és a farkasok, a láma és a vikunya, az elefánt és a mamut, a cetek és a halak, a réti sas és a szirti sas, a feketerigó és a sárgarigó stb. esetében. Együttal azonban azt is megállapította, hogy a csigák egészen mások. Mert ugyan ki merné állítani, hogy a csigák hasonlítanak a zebrákra, a farkasokra, a vikunyára, a mamutra, a halakra, a szirti sásra vagy a sárgarigóra?

Nem bizony, a csigák csupán csak egy másik csigára, vagy önmagukra hasonlítanak, tehát az állatvilágban különálló fajokat képeznek.

Megállapította továbbá, ha két különböző állat közötti különbséget akarunk tanulmányozni, ehhez legalább két különböző állatra van szükségünk. Ellenben ha két azonos fajú állatnál tesszük ugyanezt, ehhez egyetlen állat is elég. Ugyanis a tapasztalatok szerint egyetlen állat a lényeges vonatkozásaiban ugyanúgy hasonlít önmagához, mint két vagy több ezer azonos fajú állat.

A neves professzor sokat foglalkozott a csigák mozgásának tanulmányozásával. Azt kutatta, mi lehet az oka ezen állatok szokatlanul lassú mozgásának? Alaposságára jellemző, hogy ehhez nemcsak a szemére hagyatkozott, hanem mérőeszközöket is igénybe vett. Mozcásuk sebességét vizsgálta sebességmérővel, stopperórával, végül traffipaxszal is. Mindhárom mérés eredménye az volt, hogy a csigák mozgása valóban lassú és megfontolt, de egyúttal célszerű is. A lassúság okát négy pontban foglalta össze:

1. A csigák zsákmánya a növényzet, amely nem rohan el előlük, hanem türelmesen bevárja őket.
2. Az ellenségük elől nem kell fejvesztve menekülniük, ilyenkor behúzódnak a házukba.
3. Ha élelemkeresés közben össze-vissza rohangásznak, gyenge házaik a fáknek és a köveknek csapódva már az első napon darabokra törnének.
4. Végül megállapította, hogy ez a lassúság csupán látszólagos. Vizsgálódásai során ugyanis rájött arra, ha bármilyen lassan másznak is, mindenképpen eljutnak addig a pontig, ahol az adott pillanatban tartózkodnak.

Kutatásai során ő figyelt föl elsőként arra, hogy a csigaházak

többségének hossza az embrionális csúcstól egészen a szájadék aljáig terjed, kivéve azokat a fajokat, amelyeknél a csúcs és a szájadék az ellentétes oldalon található. E téren szenzációt keltő megállapítása volt, hogy néhány fajnál az embrionális csúcs és a szájadék között akár több tíz méteres távolság is lehet, ez azonban kizárólag a dekolált fajoknál fordul elő.

Sokoldalúságára jellemző, hogy bebizonyította, a csigák különböző anyagokból tevődnek össze. Megállapította, hogy ezek a különböző anyagok az összetevődés előtt még nem látszanak csigáknak, az összetevődés után pedig már nem látszanak különböző anyagoknak. A felfedezésért kis híján felterjesztették Nobel-díjra is. Ehhez azonban a kéttagú Javaslattevő Bizottság szavazatának 75 %-át kellett volna elnyernie. Sajnos, csak 73 %-ot kapott, így mindössze a hiányzó 2 % miatt nem lehetett Nobel-díjas.

Utolsó szép kísérletei a csigák táplálkozási szokásaihoz kapcsolódtak. Megfigyelte többek között, hogy ezek az állatok evés közben is tudnak táplálkozni. A hosszan tartó száraz időszakban a növényevő csigák fakéreg, avar és a kövek alá bújnak, vagy a talajba ássák magukat, ahol a szárazság idejére felfüggesztik táplálkozásukat. A ragadozó csigák viszont erre nem képesek. Mivel táplálékuk, a növényevő csigák előlük jól védett rejtekhelyekre vonulnak, másképpen vészeli át a száraz időszakot. Egy esetben megfigyelte, hogy 19 ragadozó csigának hogy sikerült túlélnie a száraz időszakot. Az állatok szabályos körben helyezkedtek el és az első csiga enni kezdte a másodikat, ez a harmadikat, a harmadik a negyediket és így tovább, egészen a 19.-ig, amely az elsőt kezdte enni. A ragadozó csigák lassan esznek, és mire az utolsó morzsáig felfalták egymást, vége is lett a száraz időszaknak. Sajnos a professzor előtt rejtély maradt, honnan tudták ezek a primitív állatok, hogy pont 19 példány kell a túléléshez? Mert mi történt volna, ha csak 18-an, vagy netán 17-en állnak körbe?

A növényevő csigáknak az évenkénti hosszan tartó száraz időszakokat is túlélő képességét nagyra tartotta. De mert precíz ember volt, pontosan szeretete volna tudni, mennyi ideig képesek ezek az állatok koplalni. Tudatában volt, erre pontos és megbízható választ úgy kaphat, ha a szabad természetben figyel meg a jelenséget. Alaposan és szakszerűen készült fel a kísérletre. Pokróccal, egy termosz kávéval, jegyzetfüzettel és írószerszámmal kivonult egy erdős hegyoldalba, ott kiválasztott egy láthatóan a szárazság miatt begubózott éti csigát, leterítette melléje a pokrócot, és figyelni kezdte. Naptáras füzetébe pontosan bejegyezte a napokat, melléje odaírta: „a csiga még mindig nem eszik“. A rövid bejegyzések egyre szaporodtak. Kitartó tudós volt, a „még mindig nem eszik“ bejegyzés egymás után 15 oldalon volt olvasható.

Abban az évben a meteorológusok hosszan tartó szárazságot jósltak. A kitartó professzorra és a még mindig kopláló csigára késő ősszel találtak rá tanítványai, akik „Poszt Humusszá“ nyilvánították és utolsó kísérlete helyén nagy kegyelettel eltemették. Megfigyelése tárgyát, az éti csigát alkoholba tették, és a feljegyzésekkel együtt átadták özvegyének, Prof. Dr. Gestorben Jenőné, született Gebőren Arankának, aki azóta is kegyelettel őrzi és figyel az alkoholban preparált állatot. Az eset óta már néhány évtized eltelt, a hűséges özvegy azóta is folytatja a bejegyzéseket, nevezetesen azt, hogy „még mindig nem eszik“.